

SELVHJELP OG SELVSTYRE I DEN NORSKE MADAGASKAR-MISJON FRAM TIL 1927

av

EARL H. LOHNE

Opprettelsen av en *kirkekonferanse* i Madagaskar Innland i 1927 var avgjort en milepel i arbeidet på den kirkelige selvstendig-gjørelse på denne misjonsmark.

Det nye ved denne kirkekonferanseordning var at den innfødte kirke hadde fått et organ med virkelig bestemmende myndighet i en del saker uten vetorett fra hovedstyre eller misjonærkonferanse. Fra nå av ble det gjennomført en tredeling av den besluttede myndighet: 1. Saker som var av lokal art og som kom inn under det de innfødte hadde økonomisk ansvar for, skulle avgjøres av kirkekonferansen alene, riktignok innenfor de grenser som den kirkelige lovgivning ellers forutsatte. 2. En del spørsmål skulle behandles både av kirke- og misjonærkonferanse, men avgjøres av den siste, f. eks. felles lønnsregulativ for innfødte arbeidere, en del skolespørsmål, kirkens misjonsarbeid på Madagaskar o. l. 3. Hovedstyret i Norge skulle fortsatt ha det avgjørende ord i grunnleggende kirkelover, bestemmelser om ritual og liturgi og andre spørsmål av prinsipiell art, riktignok etter å ha hørt begge konferanser ute.¹

Meget viktig var det naturligvis at gasserne fra første stund var i majoritet på kirkekonferansen, og at de stadig ville bli det i større grad, ettersom nye, økonomisk selvhjulpne distrikter ble representert. Også misjonærene kom fra de selvhjulpne distrikter og møtte følgelig på konferansen som medlemmer av den innfødte kirke. Pointet ved det hele var altså helt enkelt å øke gassernes egen kirkelige myndighet, basert på en viss økonomisk selvstendighet. Eller som en av deres egne sa det: «Med dannelsen av denne konferens legges ansvarsbyrden ogsaa paa vore skuldre. Vi malagasy skal være med i administrationen. Det er

et herlig resultat av missionærkonferensarbeidet. Det er glædelig.»²

Før vi kaster fram noen vurderende refleksjoner på utviklingen fram til 1927, minner vi kort om de viktigste organisasjonsmessige forstadier til kirkekonferansen. Den første begynnelse i retning av både selvstyre og selvhjelp kommer fra den dyktige og allsidige Rosaas på Antsirabé med opprettelsen av et *menighetsråd* der i 1878. Det er bl. a. motivert nettopp ut fra ønsket om å skape større aktivitet og ansvarskjensle hos de innfødte kristne.³ Bare 3—4 år senere kommer det første *årsmøte* med deltagelse fra mange distrikter. Utover i 1890-årene fikk denne årsmøte-institusjonen stor betydning som utpreget gassisk forum for selvhjelps- og selvstyretanker. Den ble også litt av en skole for vordende kirkeledere. Det neste og særdeles markante trekk i bildet er *synoden av 1902*. Grunnlaget for denne ble ikke bare diskutert på flere forutgående møter av innfødte, men fremfor alt av misjonærkonferansen samme år. Når en tenker på at det utkastet til konstitusjon som seiret i 1902, kom fra ham som hadde vært aller mest kritisk overfor de innfødtes opprinnelige forslag, nemlig Lars Vig, er det desto mer påfallende at Lars Dahle under inspeksjonen i 1903 skulle ha så uhyre lite positivt å si om gassernes selvstyrebestrebelse. Men slik ligger det jo, som bekjent, an. Lars Dahle påviste så ettertrykkelig det manglende økonomiske grunnlag for det hele at synoden døde hen i alminnelig misnøye. Det betyr imidlertid ikke at det nå ble ro omkring organisasjonsspørsmålene. Det arbeides stadig med problemene både hos misjonærene og de innfødte. Enkeltmenighet, prestegjeld og distrikt blir etter hvert fast innarbeidet som grunnleggende trinn i kirkeordningen. Striden står om neste og fjerde instans.

Dels for å foregripe merkbare tendenser til en egen gassisk konferanse, dels for å lette overgangen til en blandet konferanse, foreslår Johannes Johnson i 1909 at det blir opprettet en rådgivende komité av innfødte.⁴ Selv om hovedstyret i Norge ikke kunne støtte misjonærenes bestrebelse for en blandet konferanse, gikk en med på opprettelsen av en rådgivende komité. I

1912 var den første blandede komité, *Comité Mixte*, samlet på Antsirabé. Selv om den bare var rådgivende, var denne nydannelse likevel et skritt videre mot den kirkelige selvstendighet. Da den økonomiske fremgang som av hovedstyret fra 1903 var blitt satt som absolutt betingelse, kom i begynnelsen av 20-årene, er det kirkekonferansen som blir resultatet av forhandlinger mellom hovedstyre, misjonærkonferanse og *Comité Mixte*.

Etter denne særdeles korte og høyst skjematisk skissering av den organisasjonsmessige utvikling fram til 1927, tillater vi oss å reise noen kritiske spørsmål: Har utviklingen på Madagaskar foregått i et rimelig tempo? Var gasserne urimelige i sine «forlangender»? Hvordan må en sammenfattende vurdere holdningen hos hovedstyre og misjonærer? Har Misjonsselskapets representanter hjemme og ute forstått å sette inn på de avgjørende punkter? Slike spørsmål må naturlig melde seg, når vi tenker på at gasserne selv, hele 25 år før de fikk kirkekonferansen med dens meget begrensede muligheter for selvstyre i kirken, la fram forslag til en synode.⁵

Det lar seg gjøre å se de fleste spørsmål i relasjon til det stadig tilbakevendende problem, den økonomiske selvhjelp. Fra selvstyretanken for alvor trengte igjennom omkring århundreskiftet, har selvhjelpen vært det stående problem. Først da den nådde et visst minimum, kunne kirkekonferansen bli en realitet. En vurdering av utviklingen må etter vårt skjønn sette inn nettopp her.

Det kan ikke være tvil om at det var riktig å legge stor vekt på den økonomiske selvhjelp.⁶ Det har vært riktig å innskjerpe dette for gasserne. Det er klart at det var noe berettiget i Lars Dahles korrektiv i 1903. Ut fra denne foreløpige betoning av selvhjelpens nødvendighet vil vi imidlertid få understreke tre ting:

1. *Selvhjelpsarbeidet kom faktisk sent i gang.*

Vi tenker da på et systematisk selvhjelpsarbeid. Vi har bare vitnesbyrd om meget spredte forsøk før århundreskiftet.⁷ Det tør være riktig, når Lars Dahle sier at vi ventet «altfor længe

med at arbeide paa at vænne vore menighetslemmer til at bidra noget til sin egen betjening». ⁸ Dahle kom jo selv meget tidlig til Madagaskar og skulle for så vidt kjenne forholdene.

Å oppøve evnen til å yte noe til det kirkelige arbeide må høre organisk med fra første begynnelse, som et naturlig ledd i den kristelige og kirkelige oppdragelse. Det kan bli uhyre vanskelig å oppøve denne evne siden, om en fra første stund ikke gir utløsning for de nyomvendtes begeistring, initiativ og villighet til å ofre, og slik forsømmer å innprente at Gud kan og vil bruke de penger som før gikk til tryllemidler, hedenske fester og ofringer. Har de innfødte, om så bare gjennom den aller første kristengenerasjon, vendt seg til å tro at evangeliet er så fullstendig gratis i denne mening, så skal det nok så mye til å endre en slik skjev mentalitet. ⁹

Vi har nok dessverre ikke unngått disse alminnelige fallgruver på Madagaskar heller. Det kan saktens anføres en del til unnskyldning. Foruten de alminnelige vansker med å få penger av disse fattige mennesker som misjonen arbeidet iblant, må en erindre at misjonærene kom fra statskirkelige forhold der pengeytelser til kirkelig arbeid ikke på noen måte hørte organisk med i forkynnelse og oppdragelse. Men feilen er der jo like fullt, og den har fått konsekvenser. Nettopp fordi selvhjelpen ikke hørte organisk med i forkynnelsen fra første begynnelse, ble den aksentuert desto mer énsidig da den kom. Og det var det andre:

2. *Selvhjelpsarbeidet har vært drevet énsidig.*

«Kirkens selvstendighet er et åndelig problem, ikke et organisatorisk og finansielt», har det vært sagt. ¹⁰ Det ligger en dyp sannhet i denne sats. Vi vil da heller ikke betvile at hjemmelidelse og misjonærer i vårt tidsrom skulle være uenige i et slikt synspunkt. En får bare ikke inntrykk av at den åndelige modning *som grunnforutsetning for den kirkelige selvstendighet* har opptatt sinnene i samme grad som den økonomiske selvhjelp. Det tør være betegnende at den kirkekonferanse-ordning som ble til i 1927, basert på økonomisk fremgang i menighetene,

kom ikke som resultat av et tilsvarende åndelig oppsving, men rett og slett som følge av økonomisk høykonjunktur og pengeflom.¹¹ Ikke uten grunn fant tilsynsmann Strand i sin «programtale» på konferansen i 1928 å måtte påpeke nettopp dette forhold: «Kirkedannelsen, organisationsmessig utformet og fastslaaet gjennom selvhjelp- og selvstyreregler er blitt «missions» egentlige oppgave, gjenstand for de indfødte lederes kappestrid, missionærers mere eller mindre selvfølende «faderglæde», Hovedstyrets velbehag, og missionsvenners synkende interesse.»¹²

En liknende påminnelse hadde riktignok kommet ved misjonsprest Thunem allerede i 1911.¹³ Men da var allerede det énsidige selvhjelpsstrev kommet i miskreditt hos de innfødte. Resultatet i 1911 ble iallfall ikke større enn at Strand holdt nevnte foredrag i 1928 og oppnådde kraftig støtte for sine synsmåter.

Dette forhold berører ikke bare deres forhold som arbeidet der ute. Det blir også spørsmål om selskapet dekket arbeidsmarken med tilstrekkelig personell og pengemidler i disse år fram til 1927. Årsberetningen for 1919 setter fingeren på disse forhold. Det har ikke vært spørsmål om å øke arbeidsstokken, men bare om å få lov å beholde det samme antall misjonærer som tidligere. Det er blitt med «smuler nu og da». Resultatet er blitt «den rene elendighet». Det hevdes at endog selskapets Kina-misjonærer også ser det slik «at det nu først og fremst gjelder om at redde Madagaskar».¹⁴

Det kan være dårlig økonomi å redusere arbeidsstokken noen år for tidlig. En kan ikke da oppveie manglende åndelig gehalt ved forsert selvhjelp. Vi kan ikke la være å spørre om dette i noen grad er blitt tilfellet på Madagaskar.

En får heller ikke inntrykk av at det har vært en tilstrekkelig sterk interesse for det strategiske punkt som utdannelsen av innfødte ledere er, både prester og lekfolk. En kom ganske visst tidlig i gang med en presteskole, som kom til å bære rike frukter. Men det later til at en hadde meget store betenkeligheter med å slippe de unge kandidater til. De tre første som ble ordinert derute, hadde gått «på prøve» i over 6 år etter at de

var ferdige med skolen i 1886. Og hvis ikke de ytre omstendigheter under den første fransk-gassiske krig i 1883—85 hadde forlangt et innfødt pastorat, hadde disse første kandidater etter alt å dømme måttet vente ennå lenger på å bli ordinert.¹⁵ Det første forsøk med en gassisk stasjonsbestyrer ble gjort først i 1913. Betegnende er igjen at en nødssituasjon m. h. t. misjonærer er den ytre foranledning.¹⁶ Den betydelige og i alle år loyale Rabeony ga på sine eldre dager uttrykk for sammenhengen mellom utdannelsen av innfødte ledere og den åndelige modning i kirken, som etter hans mening hadde gått for langsomt.¹⁷

Når det har skortet på tilstrekkelig mange duelige, innfødte ledere, både leke og lærde, er det selvsagt ikke bare et institusjonsspørsmål. En må også spørre hvordan forbildet har vært. Har misjonærene i tilstrekkelig grad siktet på å fremelske nådegavene? Er de innfødte blitt oppdratt til formynderi? Helt skuddfrie er våre utsendinger ganske sikkert ikke. Men det er selvsagt vanskelig å påvise i hvor høy grad en «far og mor»-mentalitet har gjort seg gjeldende.

Et énsidig selvhjelpsarbeid kan faktisk virke stagnerende. «Selvhjelp kan bli selvmord».¹⁸ Trolig vil det alltid være delte meninger om det selvhjelpsarbeid som ble drevet i de siste 25 år før kirkekonferansen. Vi er altså tilbøyelig til å mene at en på alle måter ville ha nådd lenger om det hadde vært mindre énsidig og vært ledsaget av en mer intens innsats på andre, avgjørende punkter. Og endelig:

3. Selvhjelpen burde ha vært parret med en større grad av selvstyre.

Forholdet selvhjelp—selvstyre er ganske visst ikke så enkelt. Det lar seg ganske sikkert ikke stille opp skjematisk prinsipp for alle forhold. Det ideelle vil vel være om selvhjelp og selvstyre kan gå mest mulig hånd i hånd. Selvstyre må iallfall ikke være betinget av alt for store krav om økonomisk selvhjelp. I mange tilfelle kan det omvendte være riktigere ut fra den forutsetning at det sporer til innsats også økonomisk å få

være med i kirkens styre og stell. Utviklingen i Sør-Afrika etter misjonssekretær Johs. Skauges inspeksjon er vel nettopp et eksempel på dette siste.¹⁹

Slik som forholdene lå an på Madagaskar omkring århundreskiftet, tror vi at arbeidet ville ha vunnet på en større utløsning av gassernes selvstyrebestrebelse. Det ble da også av flere misjonærer understreket at de innfødte måtte få mer å si og ikke bare bli pengeinnsamlere.²⁰ Synoden av 1902 var da iallfall bl. a. båret fram av den tanke, at ble den først dannet, så skulle den også etter hvert skaffe pengene. Desto mer burde Lars Dahle ha betenkt seg på å velte den fullstendig. Etter det grunnlag en hadde arbeidet seg fram til i de forberedende møter både av innfødte og på misjonærkonferansen samme år, kunne da ikke gasserne få så faretruende stor myndighet! I hvert fall må en reagere sterkt på den måten den ble velte på. Det var særdeles smått med anerkjennende ord fra hjemmeledelsens utsending og desto mer belæring om manglene ved det hele.²¹

Som antydnet ovenfor motsatte hovedstyret seg misjonærenes bestrebelse for en blandet misjonærkonferanse eller innfødt representasjon på misjonærkonferansen. Det er vanskelig å forstå hvorfor hovedstyret så lenge skulle behøve å sette seg imot enhver form for en slik representasjon, særlig når en tenker på at tanken energisk og gang på gang ble båret fram av den sindige Johannes Johnson, han som i 1903 var enig med Dahle, og for så vidt absolutt skulle ha syn for farene ved for stor myndighet hos gasserne. Vi kan ikke se det annerledes enn at denne konsekvente oppdemning av selvstyrebestrebelsene gjennom et par årtier fra hovedstyrets side også har virket stagnerende for selvhjelpen og gjort den mer triviell.

Vi må også her komme tilbake til vanskene med å bruke de innfødte i mer ledende stillinger. Som nevnt ovenfor har våre folk gått fram med den største forsiktighet på dette meget strategiske punkt. En så stor grad av forsiktighet er ikke bare rosverdige. Det tør være at det har forekommet en engstelse som ikke er kristelig legitim.

Vi er klar over at spørsmålet er komplisert, ikke bare p. g. a. gassernes skjødesynder, men også p. g. a. misunnelse fra andre gassere og mistillit fra myndighetenes side. Vi har selvsagt ikke tilstrekkelig hverken av teoretisk eller praktisk innsikt til å kunne felle en begrunnet dom. Men vi kan ikke fri oss fra inntrykket av at den alminnelige svakhet i misjonsarbeidet både i Asia og i Afrika, tregheten med å overlate større ansvar og ledelse til de innfødte selv,²² også lar seg iaktta på Madagaskar. Det er litt trist å tenke på at innfødte ledere, samlet til «The All-Africa Lutheran Conference» så sent som i 1955, skal behøve å gi uttrykk for et alminnelig ønske om å få se flere afrikanere i ansvarsfulle stillinger nettopp til beste for de unge kirker.²³ Det kjennes ikke bedre at en gasser fra vår egen misjon i et sympatisk innlegg med sunt syn for misjonærenes fortsatte betydning skal si: «We have always been behind the times.»²⁴

Konklusjonen av disse høyst summariske betraktninger må da bli, at *en kunne ha oppnådd resultatet i 1927 noe tidligere*. Om den sterke Lars Dahle hadde vist større vilje til å se også den selv-styrte, gassiske kirke, kunne han med sin avgjørende innflytelse både ute og hjemme gjennom mange år ha fremskyndet en annen og bedre utvikling. Det tør være at hovedstyrets kursendring ved generalsekretærskiftet i begynnelsen av 1920-årene ikke er tilfeldig.

Det ser ut som mye kunne ha vært vunnet om hovedstyret hadde hørt mer på misjonærene, selv om heller ikke disse gjorde det riktige i enhver situasjon.

Selv med den dypeste ærbødighet for svunne generasjoners offer og innsats i misjonsarbeidet, kan vi ikke annet enn også se svakheter ved det de gjorde. Disse svakheter er naturligvis til sist utslag av den menneskelige ufullkommenhet som hefter ved hver eneste en av oss. Men de forhold som gjorde utslaget i det stykke misjonsarbeid vi har stanset ved, er ikke bare betinget av personlig og nasjonal utrustning eller karakter, men også av vår selvbevissthet som hvite mennesker. Det tør vel være at vi mangan gang også i misjonsarbeidet har overvurdert oss selv og undervurdert våre fargede brødre, samtidig som vi

har manglet tilstrekkelig sterk tro på evangeliets omskapende makt.

NOTER

¹ Konferansereferat (Konf.) fra den norske misjonærkonferanse på Madagaskar Innland 1925, side 130 ff.

² Rabeony i Norsk Misjonstidende (NM) 1927 s. 225.

³ Jfr. NM 1879 s. 53 f.

⁴ Konf. 1909 s. 32 ff.

⁵ De synsmåter vi i det følgende gjør gjeldende, kan naturligvis ikke uten videre legges på de senere års brogede utvikling på Madagaskar. Tidsrommet fra 1927 og til i dag krever naturligvis egen behandling og vurdering.

⁶ Vi viser her til den instruktive oppsummering av grunnene for økonomisk selvhjelp hos J. Merle Davis: *New Buildings on Old Foundations* (1947) s. 77 f.

⁷ Jfr. NM 1877 s. 6 og Fridtjov Birkeli i *Det Norske Misjonsselskaps historie i hundre år IV* (1948) s. 91. Videre NM 1890 s. 156 og 191.

⁸ L. Dahle: *Tilbakeblikk III* (1923) s. 205.

⁹ J. Merle Davis, *anf.skr.* s. 82 og 88.

¹⁰ Norsk Tidsskrift for Misjon (NOTM) 1952 s. 13.

¹¹ Jfr. Birkeli, *anf. skr.* s. 252.

¹² Konf. 1928 s. 89.

¹³ Konf. 1911 s. 58.

¹⁴ Konf. 1920 s. 8 ff.

¹⁵ Jfr. Birkeli, *anf. skr.* s. 120 f.

¹⁶ Jfr. Konf. 1913 s. 82 ff., 1916 s. 80 ff., 1920 s. 11 og 1922 s. 63 f.

¹⁷ NOTM 1948 s. 65 f.

¹⁸ NOTM 1943 s. 99 og Konf. 1928 s. 95 ff.

¹⁹ NOTM 1955 s. 169. Jfr. ellers NOTM 1949 s. 115 og 1951 s. 246.

²⁰ Så f. eks. Rosaas Konf. 1902 ark 32, 1903 s. 51 f.; J. Smith Konf. 1903 ark 23 f.

²¹ L. Dahle: *Inspektionsreisen til Zulu og Madagascar i 1903* (1904) s. 44 ff.

²² NOTM 1950 s. 209 ff.

²³ Marangu. *A Record of the All-Africa Lutheran Conference 1955*, red. av F. Birkeli (1956) s. 73.

²⁴ *Anf. skr.* s. 59.